

Mesterséges odútelepítési kísérletek a kuvikpopuláció potenciális veszélyforrásainak ellensúlyozására tanyavilági költőhelyeken (Kiskunság)

Hámori Dániel

Nyugat-magyarországi Egyetem, Roth Gyula Erdészeti- és Vadgazdálkodási Tudományok Doktori Iskola
e-mail: hamoridanielkoe@gmail.com

BEVEZETÉS

A fokozottan védett kuvik [*Athene noctua* (Scopoli, 1769)] természetes fészkelőhelyei az alföldi lecsapolások, az erdőpuszta-területek és a tanyavilág átalakulása révén ma már csak elenyésző számban érhetők el a faj számára hazánkban. Napjainkban az emberi létesítményekbe kényszerült, költőhelyei ma már jellemzően tanyasi és gazdasági épületek padlásterei. Ezekben természetesen a költési siker is jóval alacsonyabb, mert ezek esetében az állati és az emberi zavarások és más veszélyeztető tényezők is fokozottan jelentkeznek. A kutatási területen – felismerve az állattartás visszaszorulását és a tanyavilág fokozatos átalakulását – az urbanizációs hatások elhárítása és a kiskunsági populáció védelme céljából 2003-ban mesterséges kuvikodvak telepítése kezdődött meg.

KULCSSZAVAK

ATHENE NOCTUA

REPRODUKTIVITÁS

ODÚTELEPÍTÉS

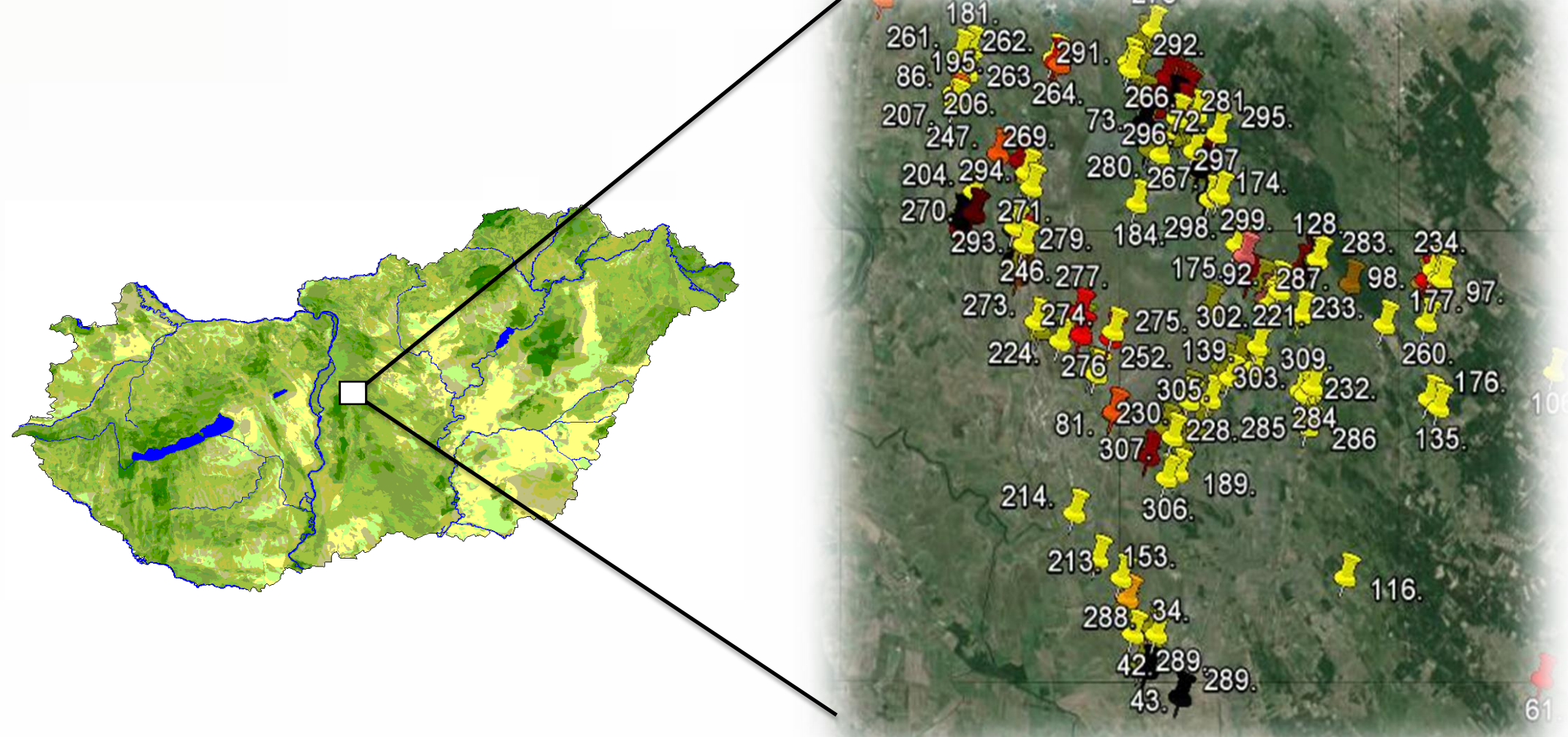
ÉLŐHELY-PREFERENCIA

VESZÉLYEZTETŐK

REVÍRHÁLÓZAT

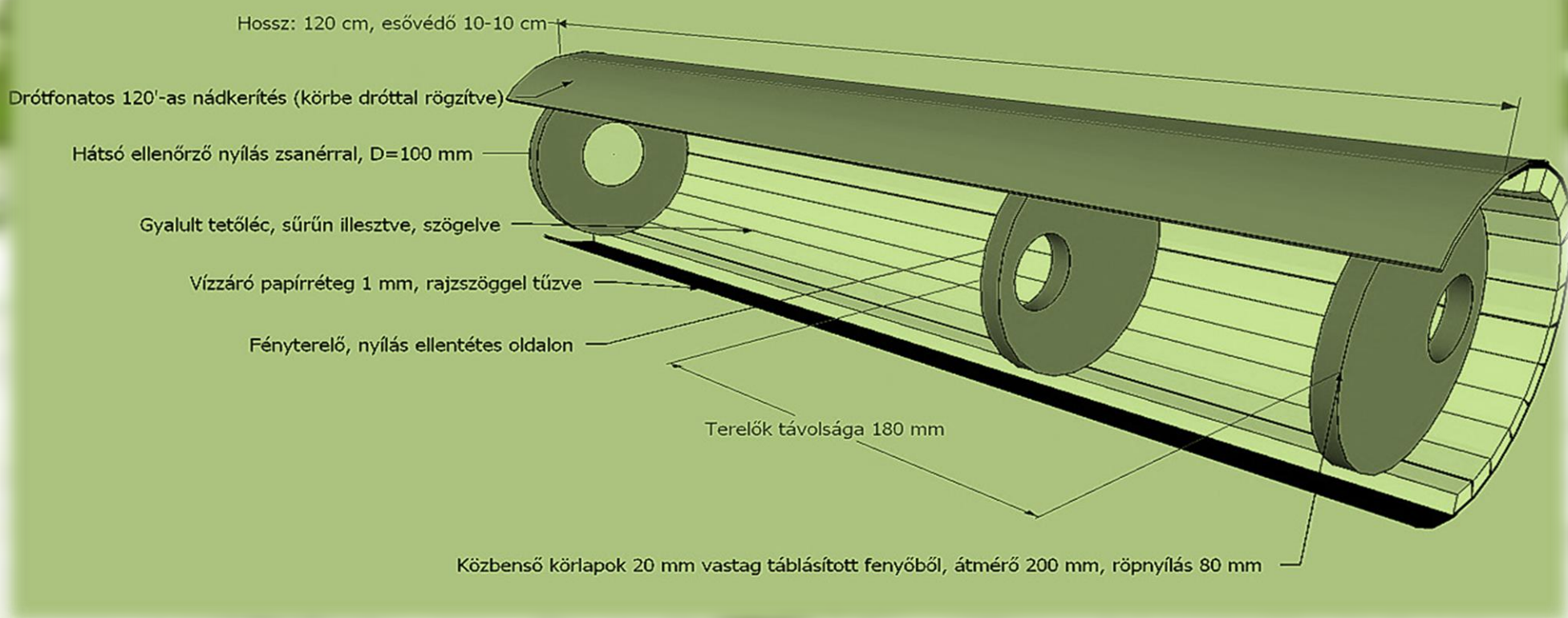

A mintaterület központi része (70.000 ha) a Kiskunsági Nemzeti Park északi működési területén, Budapesttől délkelet irányba 40 km-re a Kiskunság északi részén terül el, magába foglalva Apaj, Bugyi, Kunszentmiklós, Kunpeszér, Tatárszentgyörgy és Szabadszállás településeket.

MÓDSZEREK

Az első odúkihelyezések 2003-ban kezdődtek meg. Ezzel párhuzamosan az odútelepítések indokoltságának megerősítése céljából 2003-2005-ben – a beépített települési környezetek kivételével – megkezdődött a potenciális költőhelyet kínáló tanyasi és gazdasági objektumok vizsgálata.

A műszakilag egységes kivitelű „hengertestes” típusú odúk telepítése minden évben a kirepülést követő időszakban történt.

A teljes odúpark ellenőrzésére 2003-2015 között a kotlási időszakban, valamint a fiókanevelési időszakban, és a kirepülést követően is sor került. Az egyes kutatási évek költési-megtelepedési adatainak feldolgozásánál az adott évi költségeket, a kuvik-elfoglaltságot és egyéb madárfajok megtelepedését vettem figyelembe. A telepítési koncepció szerint olyan táplálkozó- és élőhelyekre történtek az odútelepítések, ahol a kuvik a megfelelő költőhelyeinek hiánya (padláson költősarok hiánya, vagy berepülő nyílás időszakos lezárása, esetenként a túl nagy fészkelő- és pihenőhely nélküli gyepterületek), valamint az épület szerkezetén belüli regisztrált veszélyeztető tényezők miatt célszerű volt a mesterséges költőládák kihelyezése.

A kihelyezett odúk, valamint a költési és gyűrűzési, valamint visszafogási adatbázisokban, az odúhelyszínek, revírek, valamint diszperziós elmozdulások műholdas térképen kerültek rögzítésre, így segítve a hosszú távú adatsorok feldolgozhatóságát, kiértékelését.

KÖLTŐHELYEK AZ ÉPÜLETEKBEN – VESZÉLYFORRÁSOK FELMÉRÉSE

Természetes fészkelőhelyei csak elenyésző számban elérhetők, ma már jellemzően tanyasi és gazdasági épületek padlástereiben költ és így sok tényező veszélyezteti:

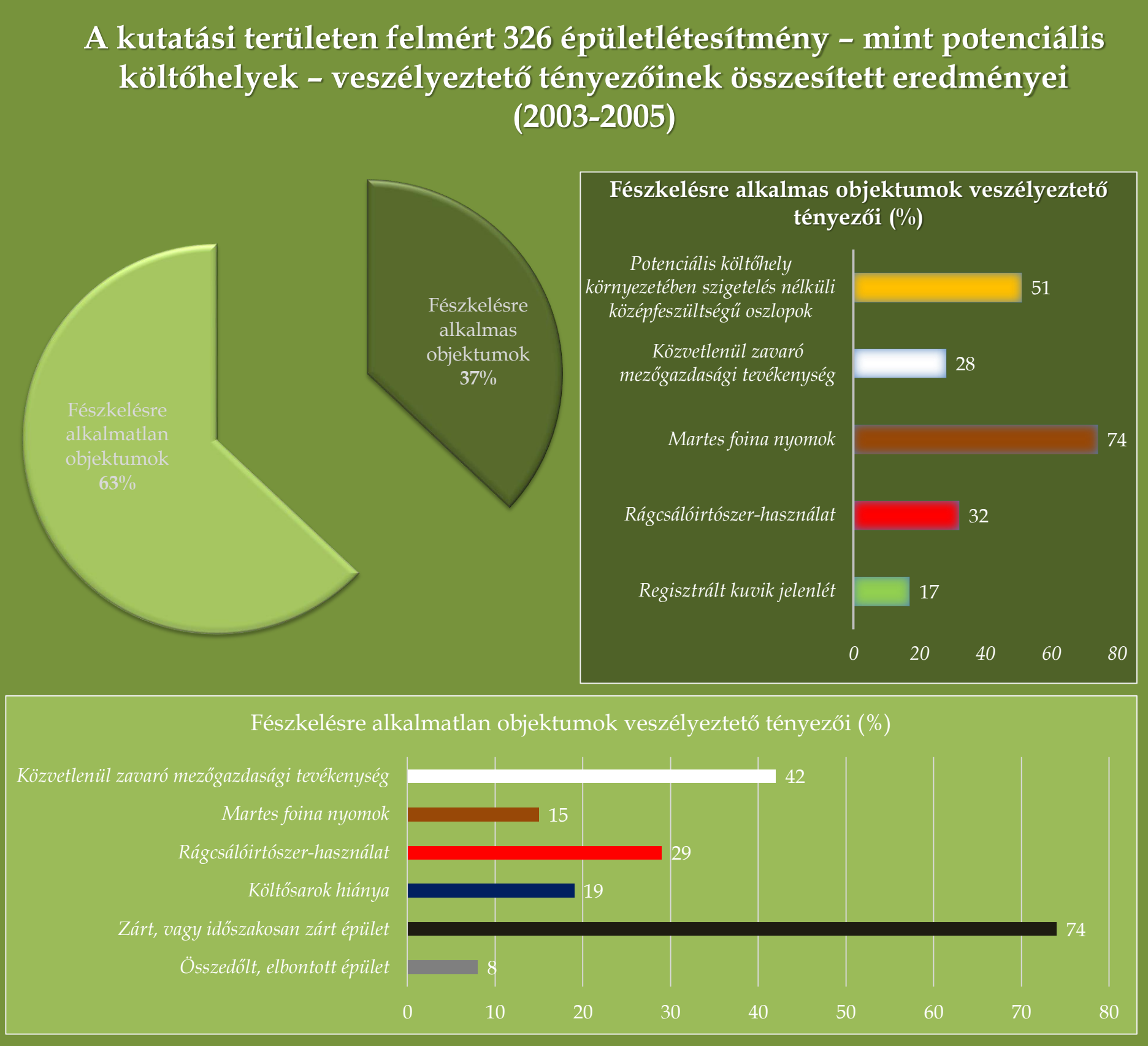
- emberi zavarások, felújítások, épületek romba dőlése
- nyestek (*Martes foina*) általi predáció
- padlásnyílás lezárása, háztartási rágcsálóirtó-szerek másodlagos mérgező hatása
- szélsőséges körülmények (54 C° a tető alatt kotlás közben)
- fiókák kiesése, héjazatba szorulása
- ellenőrizhetetlen fészkelajak

EREDMÉNYEK

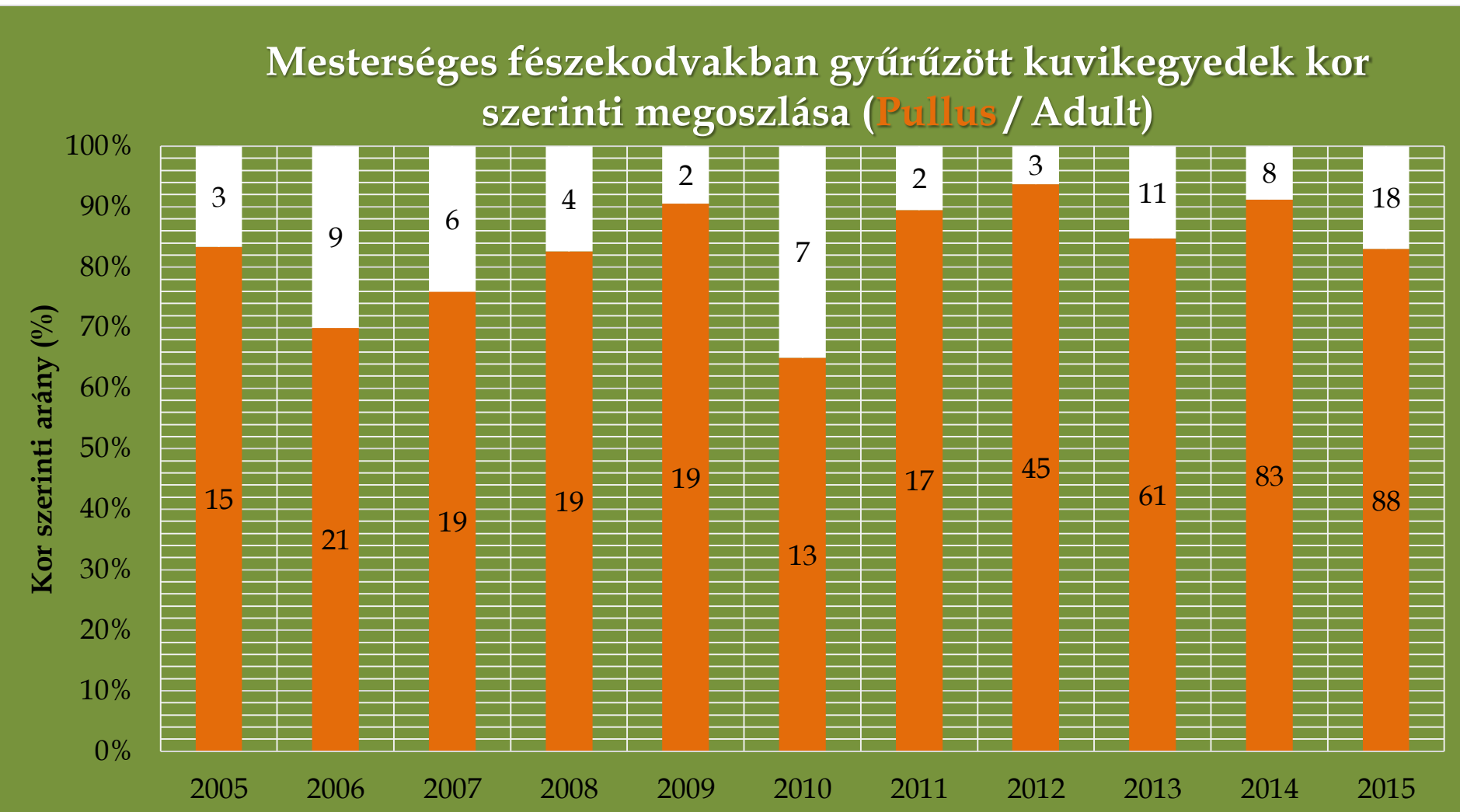
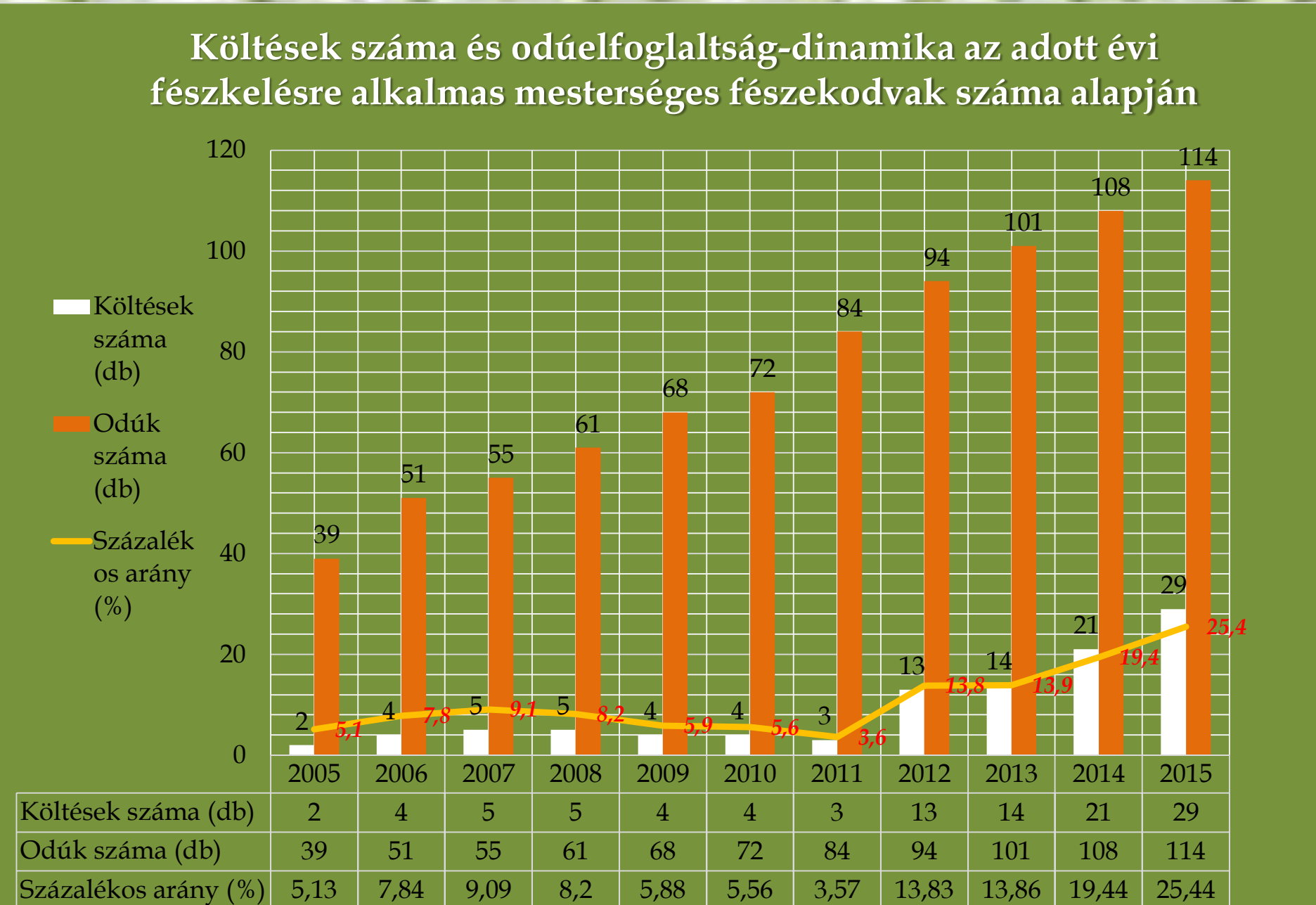
Épület-létesítmények (potenciális költőhelyek) veszélyeztető tényezőinek felmérése:

- 2003-2005 közötti felméri időszakban összesen 326 objektum felmérése a kutatási területen
- a faj számára fészkelésre alkalmas épületek aránya 63%, alkalmatlan épületek aránya 37%
- alkalmas épületek veszélyeztető tényezői is számottevőek: jelentős *Martes foina*-jelenlét (74%), szigeteletlen középvezetős oszlopok (51%), rágcsálóirtó-szer-használat (32%)
- ezen eredmények alapján kijelenthető, hogy a fészkelésre alkalmas objektumok esetében is jelentősek a költés sikerességét befolyásoló tényezők

Odúelfoglaltság-dinamika

- 2015-ig mintegy 367 odúkihelyezés történt a kutatási területen, de ezek folyamatos amortizációja végett – a karbantartások, odúcsere és új odúk kihelyezése mellett – a 2015-ben fészkelésre alkalmas odúk száma 114 volt
- a kutatási időszakban a mesterséges fészkekodvakban összesen 467 pullus és adult egyed gyűrűzése történt meg
- 2005-2011 közötti időszakban a költésre elfoglalt odúk aránya maximum 9,1 %-os mértékű volt; ezt követően 2012-től jelentős elfoglalási rátanövekedés mutatkozott; 2015-re az odúelfoglaltság már elérte a 25,4 %-ot
- az odúelfoglaltsági-arányok növekedése populáció-dinamikai emelkedést feltételeznek a kutatási területen

Élőhely-preferencia az állattartási formák vonatkozásában

- a 2015-ös fészkelésre elfoglalt revíreken belül vizsgáltam az odúhoz kapcsolódó élőhelyen belüli állattartási formákat
- a 29 revírterület adatait kiértékelve jól körvonalazódik, hogy a kuvikok az állattartó telepek közelségét preferálják
- a kapott eredmények alapján a kuvikok első sorban a juhtelepek és hozzá tartozó gyepterületeket preferálják (57%)
- a kutatási terület északi területén (Ürbőpuszta) 7 költőhely revírterülete által adott területszámítás alapján a költésre elfoglalt odú/területátlag 140 ha/odú volt, amely a nemzetközi szakirodalom alapján az eddigi legsűrűbb ismert kuvikrevír-hálózat a költési és fiókanevelési időszakban

MEGBESZÉLÉS

Az odútelepítések révén a tanyasi épületekben észlelt veszélyeztető tényezők kizárhatók, a költségek fiókanevelési és ellenőrzési feltételei javíthatók, adott terület kuvikállománya – a táplálkozásbeli feltételek megléte mellett – fenntartható, növelhető. A mesterséges kuvik fészkekodvakban megtelepedett egyéb védett, és fokozottan védett madárfajok a terület költőhely-kínálatának hiányosságát, valamint az odútelepítés másodlagos természetvédelmi hasznát is bizonyítják. Tanulmányom eredményei alapján generált kuvikodú-telepítési szempontok a hosszú távú hazai fajvédelmi stratégia alapjául szolgálhatnak a faj megőrzése céljából.

HENGERTESTES ODÚBAN MEGTELEPEDŐ EGYÉB VÉDETT MADÁRFAJOK

